

РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КУОРТУ БЕРДЯНСЬК

штучним розведенням птахів, пов'язаних з імпринтінгом, вибором статевого партнера, розвитком певних поведінкових реакцій ще до випуску в природу. У цьому плані багатообіцяючим є використання сучасних досліджень з управління поведінкою птахів. Результати цих досліджень можна використовувати на всіх етапах штучного розведення дичини.

1. *Этология сельскохозяйственных животных.* М.: Колос, 1977. 304 с.

2. *Ильичев В. Д. Управление поведением и пространственная ориентация птиц,* – В кн.: *Управление поведением животных.* М.: Наука, 1977, С. 118 – 130.

3. *Иоганзен Б. Г. Начуные основы акклиматизации животных.* – В кн.: *Акклиматизация животных в СССР.* Алма-Ата: Изд-во АН Каз ССР, 1963, С. 9 – 13.

4. *Ковальчиков М., Ковальчик К. - Адаптация и стресс при содержании и разведении сельскохозяйственных животных.* М.: Колос, 1978. 271 с.

5. *Тихонова А. В. Управление поведением выводковых птиц в раннем онтогенезе.* – В кн.: *Групповое поведение животных.* М.: Наука, 1976, С. 383 – 385.

Валентина Єлагіна, старший викладач

Бердянського державного педагогічного університету

РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КУОРТУ БЕРДЯНСЬК

У статті досліджується рекреаційний потенціал курорту Бердянськ. Зі сприятливими кліматичними умовами та наявністю родовищ різного типу мінеральних вод, лікувальних грязей, цей район є перспективною курортною місцевістю.

Постановка проблеми. Останніми роками у курортологічній практиці все більший розвиток набуває тенденція створення регіональних центрів по лікуванню хворих курортними установами. З цих позицій комплексне використання природних курортних ресурсів Запорізької області, вивчення їх сучасного стану, оцінка перспектив використання набувають особливої вагомості. За своїми кліматичними умовами та наявністю родовищ різного типу мінеральних вод, лікувальних грязей область є перспективною курортною місцевістю, зокрема її Азовське узбережжя – район курорту Бердянськ. Цей регіон має прекрасні бальнеологічні й рекреаційні ресурси для масового відпочинку й оздоровлення. Велика кількість сонячного тепла й світла, мінерально-сольовий склад морської води, її температурний режим, теплі пляжі створюють сприятливі умови для розвитку санаторно-курортних установ.

Мета статті. Дослідити рекреаційний потенціал курорту Бердянськ, розглянути програму розвитку курортно-рекреаційної зони і туризму в місті до 2010 року.

Вклад основного матеріалу. Курортний регіон у прибережній смузі займає більше 1000 га,

з яких лише 1/3 забудована. Курортна зона Бердянська займає значну територію у приміській зоні на морській терасі, та 25 кілометровій піщаній Бердянській косі. В осінне-зимовий період накопичення природного тепла в ґрунті не створює різких коливань температури повітря, у тому числі її різкого зниження. Морське повітря Приазов'я насичене озоном, бромом, йодом та іншими мікроелементами, ароматами степового різотрав'я. М'який клімат, насиченість повітря аерозолями має сприятливий вплив при санації верхніх дихальних шляхів.

Основними лікувальними факторами курорту є лікувальні мулові сульфідні грязі, мінеральні хлоридно-натрієві води та ропа підземних джерел, кліматичний фактор.

На території курорту у прибережній зоні розташовані 4 лимани з лікувальною муловою гряззю, яка за своїм складом є унікальною. Лікувальне використання грязей здатне впливати на всі основні функції організму – кровообіг, дихання, обмін речовин. Комплексний вплив на організм лікувальних факторів грязі характеризується проти запальною та антиалергічною діями, покращенням обмінних процесів, активацією гуморальних механізмів при

РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КУОРТУ БЕРДЯНСЬК

лікуванні захворювань опорно-рухового апарату, периферійної нервової системи, запальних гінекологічних захворювань. Грязелікування, крім того, покращує кровообіг серцевих м'язів, підвищує кровонаповнення артерій та капілярів, позитивно впливає на перебіг хронічних судинних захворювань.

Лікувальні грязі курорту зосереджені в озерах Червоному, Великому, Малому, Середньому, "А" та "Б". Значні запаси лікувальних грязей містяться у Бердянській затоці та морському каналі. За класифікацією лікувальних грязей, чорні і темно-сірі мули Бердянської затоки та морського каналу належать до морських сульфідних низькомінералізованих лікувальних мулових грязей. Близьким аналогом їх є лікувальні грязі затоки Хаапсалу Балтійського моря, які експлуатуються на курортах Хаапсалу та Пярну.

Лікувальні грязі курорту Бердянськ належать до категорії цінних бальнеотерапевтичних засобів. Вони характеризуються високою теплоємністю та малим теплопроведенням, пластичністю, високими бактерицидними та бактеріостатичними властивостями. Вологість грязі коливається від 47 до 65%, питома вага від 1,3 до 1,55 г/см³, засміченість частками більше 0,25 мм коливається від 0,02 до 3,6% (середня 0,98%), вміст сірководню 0,01 – 0,05%. Лікувальні грязі відрізняються дуже тонким механічним складом, мають значну кількість сульфідів (0,041 – 0,12%) та мінералізацію грязьового розчину від 11 до 16 г/л. Окрім цього, містять складний комплекс ліпідів та їх фракцій.

До складу грязі входять солі натрію, кальцію, магнію, бору, хлору, сульфатів, гідрокарбонатів. Певну цінність становлять гази, що входять до складу грязі: сірководень, метан, аміак. Лікувальну дію мають і органічні сполуки з протимікробними властивостями.

Існуючі запаси лікувальних грязей, динаміка процесів грязеутворення, наявність перспективних родовищ у Бердянській та Обіточній затоках дозволяє стверджувати, що курорт має необмежені перспективи використання лікувальних грязей. Сьогодні річне використання лікувальних грязей становить близько 6 тис. т. Геологічні запаси лікувальних грязей встановлені на рівні 63,8 тис. м³, балансові запаси складають 53,0 тис. м³. При перерахунку запасів, які були здійсненні ГГРЕС курорту у 1998 році, експлуатаційні запаси встановлені на рівні 34,5 тис. м³.

Мінеральні води та ропа належать до категорії цінних бальнеологічних засобів курорту Бердянськ, їх лікувальну дію визначають:

- якісний та кількісний макрокомпонентний склад;
- загальний вміст розчинених у воді речовин (загальна мінералізація);
- газовий склад та газонасиченість вод;
- вміст фармакологічно активних мікрокомпонентів (мінеральних та органічних);
- радіоактивність вод;
- активна реакція (рН);
- температура.

З бальнеологічно-активних компонентів вміст броміду 27,2 – 44,0 мг/дм³ дозволяє виділити його як специфічний компонент, присутній у всіх лікувальних водах бердянського курорту. Мінеральний склад цих вод при лікуванні хворих у вигляді лікувальних ванн сприяє протизапальній та седативній дії на організм, покращує процеси обміну речовин в організмі, позитивно впливає на коронарний та периферійний кровообіг. Вони використовуються для лікування захворювань органів опору та руху, периферійної нервової системи, кровообігу, запальних гінекологічних захворювань, функціональних захворювань нервової системи.

В умовах посушливого клімату регіону формуються в основному солонуваті і солоні води, що з віддаленням від Приазовського кристалічного масиву і в міру занурення водовмісними породами змінюються високомінералізованими.

У межах курорту Бердянськ виявлено і досліджено мінеральні води таких основних груп:

- складного аніонного та катіонного складу без специфічних компонентів і властивостей;
- хлоридні натрієві води;
- йодо-бромні хлоридні натрієві слаботермальні розсоли;
- бромні та йодо-бромні води;
- йодо-бромні, борні хлоридні натрієві розсоли;
- борні хлоридні натрієві розсоли.

Мінеральні води складного аніонного та катіонного складу без специфічних компонентів і властивостей з мінералізацією 2,0 – 2,5 г/л. Мінералізація хлоридних натрієвих вод коливається від 13,0 г/л до 37,4 г/л. Бромні хлоридні натрієві слаботермальні розсоли мають концентрацію броміду 98 – 138 мг/л, йоду 7 – 11 мг/л., мінералізацію – 57 – 60 мг/л. Мінералізація бромних хлоридних натрієвих вод – 12 – 14 г/л., вміст броміду – 30 – 40 мг/л. Концентрація броміду в них іноді досягає 27 мг/л. Йодо-бромні, борні хлоридні натрієві води мають концентрацію броміду 78 – 85 мг/л, йоду 6 – 11 мг/л, ортоборної кислоти 45 – 65 мг/л. та мінералізацію 35 – 45 мг/л. Вміст ортоборної кислоти в борних хлоридних натрієвих розсолах коливається в межах 35 – 80 мг/л.,

РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КУОРТУ БЕРДЯНСЬК

мінералізація складає 35 – 45 г/л. Загальна мінералізація лікувальних вод коливається від 14 до 60 г/л, що надає можливість їх зовнішнього та внутрішнього вживання.

Слід відзначити, що серед лікувальних вод курорту мінеральна вода “Бердянська” є аналогом таких відомих лікувальних вод, як “Миргородська”, “Куяльник”, “Друскінінськійська”.

Експлуатаційні запаси мінеральних вод майже необмежені, затверджений добовий дебіт становить більш 1800 м³/добу.

Одним з визначальних лікувальних факторів цього регіону є степовий морський клімат курорту Бердянськ. Літо дуже тепле, середня температура липня незначно змінюється по території і дорівнює 23,0 – 24,0°C. Протягом усього літа переважає сонячна погода 1-го класу і утримується 150 днів на північному узбережжі Азовського моря. Це найбільш сприятливий сезон для відпочинку й лікування на узбережжі. Він характеризується найбільшою тривалістю сонячного сьйва (порядку 1500 – 1600 годин). Тривалість сонячного сьйва складає 2319 годин, що перевершує навіть такі відомі курортні райони, як Сочі (2253 година) і Кисловодськ (2147 година). У цей період спостерігається сильна біологічна активність ультрафіолетових променів (з довжиною хвилі близько 310 – 315 нм).

Річний хід опадів носить континентальний характер: найменша кількість опадів випадає в холодний період (листопад – березень) – 145 мм зі зростанням до максимуму в теплий період (квітень – жовтень) – 235 мм. Улітку нерідко спостерігаються короткочасні, але сильні зливи. Число ж днів з опадами більше в холодний час року. Річна кількість опадів у районі курорту коливається від 180 до 620 мм.

Вологість повітря є найменш постійним метеофактором курорту Бердянськ. Узимку на узбережжі Азовського моря вологість більша, ніж в інші пори року. Максимум вологості (85%) припадає на грудень. Найбільшої сухості повітря досягає влітку – 60 – 65%. Середня річна відносна вологість для Бердянського курорту складає 76,3%.

Середні величини атмосферного тиску у курортній зоні такі: восени – 764,7 м, навесні – 761,4 мм рт.ст. Амплітуда коливань атмосферного тиску по сезонах року складає 4 – 5 мм.

За інтенсивністю біологічної активності ультрафіолетової радіації узбережжя Азовського моря належить до 4-ої зони (О.М.Іллічева, Л.А.Чубуков, Г.А.Невраєв) і характеризується малим періодом ультрафіолетового голодування узимку (2,5 місяці і менш) і сильною біологічною активністю в теплий період (5,5 – 6,5 міс).

Вплив моря на клімат курорту виражається у пом’якшенні континентального клімату, зміні радіаційного режиму та циркуляції атмосфери, а також позначається на пом’якшенні температури повітря, його вологості й збільшенні швидкості вітру.

Еколого-рекреаційний потенціал курорту Бердянськ за наявності унікальних природних лікувальних ресурсів та кліматичних умов сприятливих для лікування, медичної реабілітації та профілактики захворювань, розвиненої інфраструктури та сучасної лікувальної бази дозволив віднести його до курортів державного значення. Проголошення лікувально-оздоровчої місцевості Бердянська курортом державного значення дозволило більш ефективно розвивати та використовувати його рекреаційні можливості.

Організація курортної справи курортними установами Бердянська здійснюється згідно з чинним законодавством України, сучасними науково-методичними підходами та галузевими вимогами.

За роки становлення та розвитку курорту Бердянськ створена сучасна база для санаторно-курортного лікування та медичної реабілітації хворих. Сприятливе географічне розташування та кліматичні умови, розвинута матеріальна база, що постійно вдосконалюється, дозволяє з високою ефективністю щорічно оздоровлювати до 60 тис. хворих. Сьогодні діяльність курорту забезпечують 4 санаторні заклади, акредитовані за вищою категорією. Вони мають розвинуту інфраструктуру на 2719 ліжок з можливістю цілодобового перебування хворих.

З метою розвитку рекреаційно-курортної зони Бердянська була розроблена та затверджена рішенням міськвиконкому від 06 листопада 2003 р. № 617 Програма розвитку курортно-рекреаційної зони і туризму в місті до 2010 року.

Основною метою цієї програми є ефективне використання курортно-рекреаційної зони, створення конкурентноспроможного на міжнародному ринку туристичного продукту, здатного максимально задовольнити лікувальні, туристичні потреби населення України та інших держав, забезпечення на цій основі розвитку курортно-рекреаційної зони за умови збереження екологічної рівноваги та культурної спадщини [4].

Основними шляхами подальшого розвитку й удосконалення рекреаційного господарства й курортного природокористування в нашому регіоні можна вважати такі:

1) розробка програми розвитку рекреаційного

